

עיבוד טקסטים סיפורתיים לצורכי הוראת הסיפורות: 'חט'את נעורים' ליליינבלום¹

משה פלאי

אוניברסיטת מרכז פלורידה

פנים רבות לשאלה זו של הכנת טקסטים סיפורתיים ועיבודם במיוחד לשימושם של סטודנטים באוניברסיטאות מחוץ לישראל – לצורך הוראת הסיפורות העברית והלשון העברית. בוודאי קרובה היא לשאלת הכנת טקסטים עבריים במדעי-היהדות בכללם. אך צד ייחוד בה, משום שבטקסט הסיפורתי, הלשון אינה מהווה רק כלי להעברת מידע, אלא היא שזורה ורתוקה בתוך המירקם הסיפורתי הכללי, ונועד לה תיפקוד מעשיר ומהנה, בהעברת זיכרי תרבות והקשרים תרבותיים מאוצרן ההיסטורי של הלשון והסיפורות.

אליבא דכוליה עלמא, עדיפה הכנת טקסטים סיפורתיים כנתינתם במקור, בלא השמטות, קיצור, או 'שיפור ושיפוץ' (על-פי הדוגמה היידית: פארטייטשט און פארבעסערט). דהיינו, הטקסט יינתן כבמקור אך בליוויית עֲזָרִים: מילון אנגלי שיקל על ההבנה, הסברי מילים בעברית, ניקוד חלקי או מלא, וכן סֶדֶר-אותיות מתאים. אם יובא שינוי כלשהו בטקסט המקורי, יהא זה, אולי, קיטוע שונה מן המקור, להקלת הקריאה.

ואולם, אם ברצוננו לקרב את הסטודנט לטקסט הסיפורתי ברמות הוראה מוקדמות, מן ההכרח לעבד את הטקסט הסיפורתי כדי להכשירו לרמת ידיעותיו של הסטודנט.

עם זאת, יש לומר על-אתר, כי בטקסטים מסויימים – ברמה אוניברסיטאית וכן גם ברמות אחרות – שומה עלינו להביאם במקורם. כוונתנו בעיקר לכיתבי-הקודש, נוסח התפילה, ולניכסי-צאן-ברזל של מקורות המסורת העברית. אך בטקסטים בלתי-מקודשים נסכים לעיבוד ובלבד שלא יהיה בחינת "להשמיד, להרוג וילעבד"... " דהיינו: העיבוד חייב להיות רגיש, אחראי, נאמן למקור, ועָר לרמת ידיעותיו של הסטודנט.

דפי ספרות עברית מדורות קודמים

היעדר טקסטים סיפורתיים מעובדים לרמות השונות מורגש ביותר. אומנם בעבר נעשו ניסיונות להכשרת טקסטים, כגון סיפריית 'גשר' למתקדמים, וחלקם מוצלחים בלא-ספק. אך המיבחר אינו עונה אלא בחלקו על הצרכים באוניברסיטאות.

¹ מאמר זה עובד על יסוד הרצאה שהוגשה ב'ביתר קונגרס', חסיבת הנחלת הלשון לחקר בעיותיה של הוראת העברית, הקונגרס העולמי התשיעי למדעי היהדות, כ"ה-כ"ח באב, תשמ"ה, בירושלים.

יש חוגים ומחלקות שעיבדו טקסטים משלהם לפי צרכיהם המיידים ויש המאלתרים – מן האובניים אל הקתדרה. קיימות אנתולוגיות שהוכנו לצורכי בתי-הספר התיכוניים, אך המגמה הדידאקטית שהכתיבה את אופיין בעבור המוסדות החינוכיים התת-אוניברסיטאיים מונעת את שימושן במיסגרת תוכנית לימודים בסיפרות ובלשון באוניברסיטאות הכלליות.

לא מעט נכתב על הכשרת טקסטים ואציין בזה את עבודותיהם של שלמה הרמתי (השיכתוב הדידקטי) ושל רפאל ניר בסדנא אי על הוראה אקדמית של העברית בת-זמננו.²

אף שבמיסגרת העיון האקדמי בשיכתוב ועיבוד ניתנות לעיתים דוגמאות ומובאים הסברים לדוגמאות, הריהם בדרך כלל מקוטעים, והמעייין בהם לצורך לימוד ויישום יתקשה לקבל מושג כולל לגבי מלאכת העיבוד.

ובמקום שהיטיבו המהדירים להגיש דוגמאות של יחידות שלימות ובהן טקסטים מעובדים, לא הביאו אלא את התוצר המוגמר, שהרי הוא עיקר, ולא טרחו להציג לפני המעיין את המקור – לעומת הקטעים המעובדים. ובכך נמנע מן המעיין מלעמוד על תהליך השיכתוב והעיבוד תוך השוואת הטקסט המעובד למקור.

הטקסט המעובד המובא בזה הותקן לצורך פירסומו בירחון **משפחה**, כתב-העת המנוקד לבית היהודי היוצא לאור בניו-יורק ברציפות מזה ארבעים שנה. הייתה לי הזכות להימנות בין מייסדי הירחון בשנות ה-60 וחזרתי לעריכתו במשך כמה שנים בשנות ה-80. במיסגרת המדורים "אל המקור: מספרותנו הקלסית – מאוצר חז"ל", "דפים מספר עברי חדש" ו"גוילים: דפי ספרות עברית מדורות קודמים", פירסמתי טקסטים מעובדים מסיפרות המידרש, מן הסיפרות העברית המודרנית ומסיפרות ההשכלה.³

אינה דומה הכנת טקסט סיפורי לירחון כהכנת טקסט מעובד לספר. בירחון – וכמובן גם בכתיבת-עת היוצאים לעיתים יותר מזומנות – קיימות מיגבלות של זמן – ואין צורך לומר: מיגבלות של מקום – המונעות אפשרות של עיבוד מושלם ומתאים, שלכאורה ניתן להשיגו בהכנת טקסטים סיפוריים לאנתולוגיה סיפורית בלא לחץ של זמן.

המעבד הנוכחי מודה ומתוודה, שהכשרת החומר כרוכה הייתה יותר באינטואיציה ובמימונות שבשיגרת ההכשרה של חומר דומה מאשר בבדיקת רשימות-שכיחות של מילים – של ריגר (המיושנת), של בלגור (לבתי-הספר היסודיים בישראל), או היותר

² שלמה הרמתי, שיכתוב דידיאקטי (ירושלים, תשמ"ב). רפאל ניר, ידרכים בעיבוד של טקסטים במדעי-היהדות, הוראה אקדמית של העברית בת-זמננו, דברי הסדנא אי' (ירושלים, תשמ"ה), עמ' 36-41.

³ מסיפרות ההשכלה פירסמתי גם עיבוד של סיפורי הידוע של פרץ סחולנסקין, "יללת הרוח". שהוזכר במאמרו של יאיר חזור על עיבוד טקסטים להוראת הסיפרות העברית ב- **Hebrew Higher Education** (1998), 9, עמ' 182.

מעודכנת של הרמתי (בתשמ"ב – לחינוך קוראי עברית בתפוצות), וזולתן.⁴ אין בכך, חלילה, לבטל את הצורך בשימוש במלות-יסוד בעיבוד טקסטים לרמות מסוימות. אדרבה, ראוי שהעיבוד שלפנינו ייבדק לאור רשימת-שכיחות מעודכנת. ואזי, דין שהעיבוד יתוקן ויותקן שנית – או... שרשימת השכיחות תעודכן אף היא.

עיבוד לדעת...

דרישות מן המעבד: עם זאת, ראוי לתת את הדעת, כי לפנינו טקסט סיפורתי הכתוב בעברית ברב־ניה השונים, ועל המעבד להתחשב בטקסט עברי זה, ובעולם הרוחני הפנימי שהוא מבקש לעצב או לשקף. משום כך נדרש מן המעבד להיות לא רק איש לשון אלא גם איש סיפורת, ולא זו בלבד, אלא שחייב הוא להתמצא היטב בחומר הסיפורתי שאותו הוא ניגש לעבד, במיקרה דן – בסיפורת ההשכלה העברית.⁵

קהל היעד: המעבד ראה בעיני רוחו קהל-יעד מגוון, וכינון אל קורא ממוצע ברמה של סמסטר שלישי ומעלה באוניברסיטה. קורא שרמת הטקסט גבוהה מדיי בעבורו ייאלץ להידרש למילון, או שייִכָּרֵש לקבל עזרה נוספת.

הטקסט: הטקסט הנבחר הוא קטע מחטאת נעורים, האוטוביוגרפיה הידועה של משה ליב לילינבלום. סיפרו של מל"ל הוא אחד המיסמכים הסיפורתיים המזעזעים ביותר של תקופת ההשכלה המאוחרת – תעודה אנושית על תהליך ההתמשכות של אדם מישראל. בטקסט המקורי עצמו רבות החזרות ורב הגיבוב, ומן הדין, שיכיר המעבד את הטקסט עצמו, את מחברו, ואת ריקעו – על מנת שידע לברור נכונה את החומר החשוב שהוא אופייני ביותר לאישיותו של מל"ל ולכתיבתו, ושיהא מודע לאוטוביוגרפיה כסוגה סיפורתית, להשכלה ולתקופתה.

בחירת החומר: כדי להישאר נאמן ככל האפשר למקור ולאופיו, אם כיצירתו של מל"ל ואם כסוגה הסיפורתית של האוטוביוגרפיה, נבחרו קטעים מיוחדים לצורך עיבוד. הקטעים הללו נדפסו במקור בתוך מירווח של עמודים ספורים, מעמ' 81 ועד עמ' 209.

⁴ אליעזר ריגר, אוצר מלות היסוד של הלשון העברית השמושית (ירושלים, תרצ"ה); דפאל בלגור, רשימת מלות יסוד לבית-הספר (ישראל, תשכ"ח); שלמה הרמתי, "רשימת תיבות יסודית מודרנת לחינוך קוראי עברית בתפוצות", שיכתוב דידיאקטי, פרק ב' (ירושלים, תשמ"ב). מצויות גם רשימותיו של דוד רפפורט משנות ה-50, המבוססות על הדואר לנוער, הנספח לנוער של הדואר, בשנים תשי"ז-תשי"ח. ראה מאמרו "A Basic Word List for Elementary schools," *Jewish Education*, 22 (3, Summer 1951), pp. 52-56. וכן: שמואל נחשון, "רשימת מלים עבריות קלות", שבילי החנוך, שנה 13, חוברת ב' (חורף תשי"ג), עמ' 67-81; ש. נחשון, "רשימת מלים עבריות קלות" נספח א' למאמרו "נוסחאות הקריאה העברית", החינוך, ל"ב (1960), עמ' 202-205.

⁵ ראה ניתוח סיפורתי של חטאת נעורים כיצירה אוטוביוגרפית במאמרי "תהליך ההתמשכות של 'צלפחד בר חשים התוהה': האוטוביוגרפיה 'חטאת נעורים' כמסמך אמנותי ותיעודי", מוילנה לירושלים, מחקרים בתולדותיהם ובתרבותם של יהודי מזרח אירופה מוגשים לפרופסור שמואל רוטס (ירושלים, תשמ"ב), עמ' 209-233.

97 (במהדורת 'דורות')⁶. בכך נמנעתי מלטלטל את הקורא על-פני שנים רבות, מקומות רבים ואירועים שונים, ובאופן זה נשמרה גם בטקסט המעובד אחדות כלשהי המצוייה במידה מסויימת במקור. ריכוז החומר מבחינת הזמן, המקום והפעולה (עלילה) מקרב את הטקסט המעובד לכלל יחידה מגובשת ורצופה.

הקו שהנחה אותי בבחירת הקטעים מתוך הטקסט המקורי התמקד בחומרים שיש בהם משום תפיסה סיכומית של המחבר, אישיותו ותקופתו, וכן הערכתו הכללית על מצבים, אנשים והחברה שבקירבה חי ופעל. בנוסף על כך, נבחרו חומרים אנקדוטאליים ייחודיים, בהתחשב במסורת האוטוביוגרפית הידועה לנו מן האוטוביוגרפיה העברית, דוגמת **אביעזר** למ. א. גינצבורג⁷, או הלועזית, דוגמת **הוויזיים** לז'אן ז'אק רוסו⁸ והאוטוביוגרפיה של שלמה מיימון⁹. בחירת האנקדוטה נעדה לספק אווירה וצבע לסיפור – ולעצב מציאות אמינה, ועם זאת לבדר את הקורא.

עיבוד חיצוני: העיבוד נעשה במישורים שונים של הכשרה והכנה. מבחינת ההיצג הטיפוגראפי סודר הטקסט באות גדולה (בגודל 14 בהשוואה לאות סטאנדארטית בגודל 12), הטור צר יותר והרווחים בין השורות גדולים יותר. נערך קיטוע קצר יותר, באופן שמיספר השורות שבכל קטע לא יעלה על תשע שורות, שהיא יחידת טקסט בגודל בינוני, הניתנת לקריאה בזמן סביר ולהפסקה – לשם הבנה, הערכה וסיכום. כן נעשה פירוק חדש לפרקים; שלושה עד ארבעה קטעים מהווים פרק בפני עצמו. הפרקים נבדלים זה מזה בכוכב ובאות גדולה הפותחת כל פרק, וכל זה נעשה כדי ליצור יחידות מקושרות בתוך הטקסט, ולשם תצוגה גראפית ואסתטית. הטקסט מנוקד כולו והכתיב הוא חסר, אף כי הדגשים הם חלקיים.

קיצור החומר המעובד: אץ קוצץ בן קוצץ...

בחירת החומר לשם הכללתו בטקסט המעובד הצריכה שינויים משמעותיים ועיבוד מחושב של הטקסט. עיקרם היה די ל ו ג על קטעים והשמטת מישפטים מתוך הפרקים שנבחרו מלכתחילה לעיבוד, דהיינו: עמודים 81 עד 97. המעבד חש עצמו בחינת "אץ קוצץ בן קוצץ קצוצי קלצץ..." הקיצוץ נעשה לצורך צימצום כמות החומר והיקפו הכללי למיסגרת של עמוד מאגאזין אחד בן שני טורים כדי להדגים ולייצג את כתיבתו של מל"ל באוטוביוגרפיה זו. מובן מאליו, שמידגם זה מוגבל למדי, והכוונה הייתה שעם התקדמותו של הסטודנט יוכל המורה לחזור ולהביא את החומר במקורו.

⁶ משה ליב ליליינבלום, "הטאות-נעורים", **כתבים אוטוביוגרפיים**, א', ב' (ירושלים, תש"ל), ההדיר והקדים מבוא שלמה בריימן, מהדורת 'דורות'. המהדורה הראשונה: **הטאות נעורים** או וידוי הגדול. **כל כתבי משה ליב ליליינבלום**, ב' (וינה, תרל"ו). מיספרי העמודים במאמר זה מתייחסים למהדורת בריימן הנגישה יותר מן המהדורה המקורית.

⁷ מרדכי אהרן גינצבורג, אביעזר וילנה, תרכ"ד; מהד' צילום: תל-אביב, תשכ"ז; וילנא, 1863).

⁸ J. J. Rousseau, **Les Confessions** (Paris, 1962). בעברית: ז'אן ז'אק רוסו, **דוויים** [ג': מג'ניבה

עד פאריס (תל-אביב, 1955), ומהדורה חדשה: ז'אן ז'אק רוסו, **הוויזיים** (ירושלים, 1999).

⁹ שלמה מיימון, **ספר חיי שלמה מיימון**, בתרגומו של י. ל. ברוך (תל-אביב, תשי"ג).

הטקסט המעובד מובא בנספח א', ואילו בנספח ב' מובא המקור במהדורת 'דורות' בטור השמאלי ובטור הימני הטקסט המעובד המקביל לו. בטקסט המקורי בטור השמאלי סומנו ההשמטות בסוגריים מרובעים.

להלן אדגים את דוגמת הקיצוץ ואביא את השיקולים הטקסטואליים-הדידאקטיים שהביאו לעריכה זו:

בעמודים 81-82, במקור, דולגו קטעים רבים העוסקים ברקע מישפחתו של מל"ל, שאומנם יש בהם בנותן טעם וצבע, וכן בקביעת טון האירוניה האופייני לספר, ובקביעת יחסו המאשים של מל"ל כלפי אביו. חומר זה חשוב ביותר, אך חובת הקיצור לא תגונה.

לצורך הקיצור דולג בעמודים 82-83 חומר הקשור בלימודיו של מל"ל במיקרא, עד איזכור לימודי הגמרא. מפאת יחסו המיוחד של ליליינבלום לתלמוד ומאמריו על התלמוד – חומר רקע זה חשוב יותר מאשר לימודי המיקרא, המתועדים בסיפרי אוטוביוגרפיה אחרים, כגון **אביעזר** לגינצבורג, ועל-כן ניתנה לכך עדיפות מבחינת התוכן והעניין המשכילי-סיפורתי בנושא זה.

וכן בעמ' 84, במקור, הושמטו קטעים המספרים על קמיעות וחתונת אביו ואיזכור סיפרו הנזכר של גינצבורג, **אביעזר**. קטעים אלה, שהם חשובים ביותר לספר בכללו ולהבנת התפתחותו של הז'אנר הסיפורתי של האוטוביוגרפיה העברית – מהווים חומר שאינו כה חיוני לגוף הסיפור המעובד עצמו, ומשום כך נבחרו לדילוג. המורה יוכל להוסיף הסברים בעל-פה תוך כדי דיון בסיפור ובנושא.

בהמשך, בעמ' 94, הושמט הדיון בענייני הביוגרפיה העברית – המופיע ממילא כנספח במקור – והצבתו שם על-ידי המחבר ממילא שנוייה במחלוקת מבחינה סיפורית-אסתטית.

בימסע דילוגים זה נלקח בחשבון הטקסט בכללו ויעילות הסיפור המעובד.

השמטת מישפטים - לצורך קיצור

קרובה לשיטה זו של דילוג על קטעים היא השיטה להשמיט חלקי מישפטים בין-השיטין באופן המגבש ומלכד את החומר המעובד. ואכן, בדרך זו נראה כאילו הסיפור עובד בשנת... 'השמיטה'. יש בהשמטות אלו קיטעי-מידע שאינם מעלים ואינם מורידים, פירוט מיותר, שלעיתים קרובות הריהו גם קשה מבחינה לשונית, וכן גיבוב לשוני וענייני, חזרות מיותרות, ואף קטעים מבלבלים ומבלבלים, כידוע לכל מי שקרא את **הטאת נעורים** במקור.

להלן אביא דוגמאות להשמטות מישפטים. ציון העמודים, לפי הטור השמאלי, שבו הובא המקור במהדורת 'דורות', מיספר השורה בטור השמאלי, והוא הטקסט המעובד. הטקסט שהושאר בעיבוד יודפס (בדרך כלל תחילה) ואחריו בסוגריים מרובעים יובא הטקסט שהושמט בליויית הסבר.

עמ' 82 – קטע 2, שורה 3: ללמדני אל"ף-בי"ת [על גליון גדול, הדבוק בדבק על לוח-עץ] – הטקסט המושמט אומנם מעניין, אך לצורך הקיצור ניתן להשמטה.

שורה 5-6: [אנוכי למדתי בשקידה, ו]לא עברו שלושה חדשים... – השמטה לצורך קיצור, מימד הזמן נשאר.

שורה 6: ואני כבר ידעתי לקרוא היטב בסידור-התפילות [כאחד התינוקות הרגילים בתפילה]. – הרעיון נשאר למרות הקיצור.

עמ' 83 – קטע 2, שורה 2-1: [ואנוכי הייתי מגיס דעתי כלפי חברי, שלא זכו עוד להיות בני-גמרא]. ביטוי קשה שהושמט, אע"פ שהערה זו מעניינת לאור יחסו בעתיד של מל"ל כלפי התלמוד ומאמריו בנושא התיקונים.

שורה 3-4: אף-על-פי שנשאה עליה קמיע של קלף [שהיו כתובים עליה... זוגות-אותיות...]. – הפירוט מעניין אומנם, אך ניתן להשמיטו לצורך הקיצור.

פישוט לשוני - שבירת מישפטים ארוכים לצורך קיצור

בגוף הטקסט המעובד נעשה פישוט לשוני. מישפטים מורכבים וארוכים הופכים למישפטים פשוטים. חל שינוי בפיסוק לשם קיצוץ המישפטים, דהיינו: פסיקים הופכים לנקודות. הדבר מקל על הקריאה ועל הבנת הטקסט.

להלן דוגמאות אחדות לשבירת מישפטים ארוכים:

עמ' 82 – קטע 2, שורה 3: שהיה מלמד תינוקות. שם, בחדר, החל... – בעיבוד הוכנסה נקודה כדי לחלק מישפט ארוך לשניים. משום כך גם בוטלו הסוגריים במקור.

עמ' 84 – קטע 2, שורה 5-6: בטרם אלמדוהו לפני המורה, ובשנת תר"ד... – הפסיק שונה לנקודה כדי ליצור מישפט קצר חדש.

שורה 7: מורי, ראש-הישיבה, קשיות... – הפיסוק ניתוסף לצורך הבהרת הטקסט.

החלפת צורות מיקראיות

בתהליך הפישוט הלשוני באה המרת י ב ו ת – צורות מיקראיות הוחלפו במאוחרות, תוך ניסיון לשמירת הפועל המקורי. כך, למשל

עמ' 82 – קטע 1, שורה 1: ונשא... אותי [וישאני לאבי-אמין] – הצורה המיקראית (וי' ההיפוך) הוחלפה בטקסט המעובד בזמן עבר בשימושו המודרני, תוך שמירת הפועל המקורי ינשא'.

עמ' 84 – קטע 2, שורה 5: התחלתי [החילותי] – השתדלתי לחזור ולהשתמש בתיבות שכבר הובאו קודם, וכך הומרה התיבה 'החילותי' ב'התחלתי', שהובאה בהטייה אחרת קודם לכן: עמ' 82, קטע 2, שורה 4: החל (התחיל); אין טעם להוסיף צורה שלישית לשתיים הקיימות.

עמ' 95 – קטע 2, שורה 8: צורה מוארכת כגון 'המה' מתקצרת ל'הם', וכדומה.

שורה 8-9: והם ישחקו עלי, ויזהרו מעשות כמוני. [והמה ישחקו עלי, יניעו לי ראש ויזהרו מעשות כמוני]. שינוי לשימוש בהטייה בזמן זהה: 'ויזהרו'.

טקסט סתום – המרה לצורך הבהרה

המעבד נאלץ, לעיתים, להמיר תיבות ואף מישפטים לצורך הבהרה במקום שהטקסט המקורי סתום או אמביוואלנטי. יש לציין, שבמיקרים אלה, חוסר הבהירות

אינו משמש לצורך סיפורתי כלשהו, אלא הוא מהווה נקודת-תורפה של הטקסט המקורי. באופן כללי, דין שהמעבד יתן דעתו לאפשרות של טקסט אמביוואלנטי במתכוון.

המרת מישפטים מסורבלים מפשטת את הטקסט ועושה אותו קריא. עמ' 82, קטע 2, שורה 4-5: המלאך הזורק מטבעות כסף מן השמים... זרק מטבעות גם לי (המלאך, הזורק מטבעות-כסף-ונחושות מן השמים... לא ביזה ולא שיקץ גם אותי). המקור אינו אומר במפורש מה עשה המלאך, ועל-כן בטקסט המעובד ניתנה הבהרה: המלאך זרק מטבעות כסף גם לי... שורה 7: ושאלתי את מורי... קשיות [והלאיתי לפעמים את מורי... בקושיות]. מלה קשה שאינה מוסרת ישירות את כוונת הטקסט הפשוטה: לשאל שאלות...

מודרניזציה של שימוש ארכאי

אחת הדרישות העומדות לפני המעבד היא לעדכן את השימושים הארכאיים המצויים בטקסט. אך 'מידרון' זה נעשה בזהירות רבה. שימוש ארכאי באותיות השימוש יחד עם ה"א הידיעה – מודרן. וכך, 'בהחדר' הפך ל'בחדר', כבעברית מודרנית. עם זאת, עליי לציין, כי לשם נאמנות לטקסט המקורי ולשם איפיון כלשהו של הטקסט ההשכלתי שלפנינו, החלטתי לעיתים לשמר צורות מנוכרות וארכאיות. כך, למשל, בעמ' 84, קטע 2, ש' 5: "לסדר לי את הדף גמרא" – נותר כמות שהוא, בנתינתו המקורית. מה גם שהעברית המודרנית המדוברת נוטה לשימוש מעין זה. וכך גם ביכרתי לשמור את סדר המיספרים כנתינתו (עמ' 96, ש' 12): "הנני היום בן תשע ועשרים שנה". וכמה סיבות לשימור המקור: שימור הסדר הארכאי אינו בלתי מובן; הוא נסמך על השימוש המיקראי; ויודעי אידיש וגרמנית ימצאוהו כשר.

שימור שימוש ארכאי – והסבר בסוגריים

אחת הדרכים לעיבוד טקסט סיפורתי נדרשת למתן הסברים למילים ולצורות קשות. וכך, השארתי את המלה 'לקחני' כבמקור (בשורה ראשונה של הטקסט המעובד) כדי ליתן סממנים מסיגנון התקופה ומסיגנונו של הסופר, ולידה, בסוגריים, הבאתי את הפשוט "לקח אותי". מכיוון שהוסברה כבר צורה זו, יכולתי להשאיר דוגמתה בשורה 4: 'ללמדני, וכן 'ללמדני', 'אֶלְמַדְנִי, ועוד בהמשך. 'בית-רבן' (עמ' 82, שורה 6) הושאר בטקסט כביטוי שכדאי ללמדו ולידו נוסף ההסבר בסוגריים "בית-ספר". וכך ניתן הסבר למלה 'בטרם' "לפני" (84, ש' 5), 'קשיות' "שאלות", 'כעין' "כמו", 'הטמונים' "חבויים", 'מכאובים' "כאב", 'סכלות' "טפשות", 'ישגותי' "טעויות", 'ששנה' "למד", 'יתקופותי' "זמנים", 'כרסו' "בטנו", ועוד.

תרגומי מלים קשות לאנגלית

תרגומי מילים קשות לאנגלית ניתוספו לטקסט המעובד. המילים הקשות בעברית מוספרו בגוף הטקסט, והתרגום האנגלי בא בסוף הסיפור. נעשה ניסיון ליצור איזון

עדין בין הסברי מלים בגוף הטקסט ותרגומים לאנגלית בסוף – כדי שלא לסרב לאת הטקסט ולהעמיס משא לעייפה על הקורא.

בנוסף לתוספות אלו לטקסט, הובאו השנים בלועזית בצד התאריך העברי, כגון 'תרי"ח - 1848', 'תרי"א - 1851', 'תרי"ג - 1853', 'תרי"ד - 1854', ומיצווה גדולה בדבר לשלב את התאריך העברי עם הלועזי.

סיכום

האם יש להתייחס אל עיבוד זה כאל מודל – דגם, שמומלץ להידרש אליו? דומני, שעמדתי בנידון תהיה ביקורתית כלשהי. אני מתייחס אל עיבוד זה כאל ניסיון, שיש עדיין לחזור ולבודקו, לחזור ולשכללו, לחזור ולקבוע את יתר מרכיביו הלשוניים לשם הכללה ויצירת מודל.

איני יודע אם ניתן בכלל להגיע לטקסט אידיאלי שיניח את דעתם של כל העוסקים בהוראה אוניברסיטאית של סיפרות ולשון. תנאי המקום והזמן ורמת הסטודנטים אינם זהים, כידוע, באוניברסיטאות השונות, ואין קורס אחד דומה למישנהו, ואין קבוצת סטודנטים דומה לחברתה.

אבל המרצה המיומן יוכל להשתמש בטקסט 'אוניברסאלי' מעובד – ויתאימו לצרכיו.

נספח א': הטקסט המעובד כפי שנדפס ב**למשפחה**, שנה כ"ג, גיליון ג', אדר-ניסן תשמ"ה, עמ' 10-11.

נספח ב': הטקסט המעובד בטור ימני מול הטקסט המקורי במהדורת 'דורות', ובו סימוני הקיצורים וההשמטות.

נספח א'

ג' אָדָר א' תר"ע – 75 שָׁנָה

לְמִטְרַת מֹשֶׁה לִיב לִילִינְבֹלוֹם

חטאות נְעוּרִים

ודוי' הגדול של אחד הסופרים העברים צלפחד בר חיים התוהה¹ מאת משה ליב לילינבלום²

10 / "למספחה", אדר-נוסן, תשמ"ה

גוילים:

דפי ספרות עברית

מדורות קודמים

ושגטת-אבותי ושגטת-עצמי, תלומות של הכל¹, שחלמתי אני על עצמי, שחלמתי על אחרים ושחלמתי אחרים עלי. והם שעלו על צוארי והכשילו²⁰ את כחי... הנני היום בן תשע ועשרים שנה וחדש ימים. וכבר קפצה עלי זקנתי. וכבר נראשתי²¹ מחיים. וכבר בלתי²² בקרמעות עיני. ואם לא הכיאו לי כל תועלת²³, הלא יכולות הן להביא תועלת לאחרים. זוהי הסבה, שאני כותב את חלודות-חיי.

★

מי אתה? ומה שמך? ישאלני הקורא. אדם חי אני. מן מחיי (אנשי) עולם של התלמוד הבבלי, שהתחזקה הספרות העברית, ספרות שהיא עצמה מתה. ואין בכחה להחיות את המת, אלא להביא בו קצין תחיה²⁴ ולהשאירו שיפרפר²⁵ בין החיים והמתות כל ימיו.

התלמוד ששנה (למד) ופרש (עזב) אני. מאמין אדוק שגהפך למכתש²⁶ בכל. גבד לא יצלח ואמלל (מסכן) אני. עני ומקצב גיטורים²⁷. ונאש²⁸ מקל טוב...

ארכבע תקופות (ומנים) עברו עלי: ימי-התהוה²⁹, ימי שחתי בעיר מולדתי; ימי-החשך וראשי-המעצר, בהם מלאתי את כרסי (בטני) בכל הדברים המזיקים³⁰ לאדם – ומחי פהבלים³¹ נוואים; ימי-האפיקורסות, בהשעה שהאמנתי שמצאתי את האמת, ונלחמתי בצדה כדון קישוט; ימי-המשכר³² והיאוש, בהשעה שכחתי לקדינת-הים³³ ועיני ראו עולם חדש...

יום תמשה-ישער בשבט תר"ח (1848) לקנתי (לקח אותי) אבי על זרועותי ונשא (לקח) אותי לאביר-אמי שהיה מלמד מינוקות. שם, בחדר, החל (התחיל) אביר-אמי ללמדני אלה-בית. ממילא מויבן, שהמלאך, הזורק מטבעות⁴ כסף מן השמים לחיטוקות של בית רבן (בית-הספר), נזק מטבעות גם לי... לא עברו שלשה חדשים, ואני כבר יוצא לקרא היטב בסדור-התפלות.

בשנת תרי"א (1851) החל אביר-אמי ללמדני גמרא. בשנת תרי"ג (1853) מתה עלי אמי במחלת החלד-רע⁵. אף-על-פי שנושאה עליה קמצע של קלף⁶, פאחה שנה התחלתי לסדר לי את הדף וגמרא בעצמי, בטרם (לפני) אלקמדהו לקני המורה. ובשנת תרי"ד (1854) הייתי מבין בעצמי אינה מהרש"א (פרוש⁷ לתלמוד), ושאלתי את מורי, ראש-הישיבה, קשיות (שאלות). הורי ראו, שמעו ושקמו. ובגני-עירי נבאו⁸ עלי, שאהיה גדול בישראל.

★

נדם פשוט אני, כותב עברי. בעל מאמרים⁹ שונים ומחקר איזה ספרים. חיי מצוי גיסי¹⁰ קצין (במה) דרמה עברית. הנני ועליתי על הפמה¹¹ ושחקתי אותה לעיני-הקוראים. והם ישחקו עלי. ויתורו¹² מעשות כמוני.

אין בתי אפקטים ומקרים מפליאים¹³, אבל יש בהם צרות ועניים¹⁴, הטמונים (תכויים) במדור-לפי, ומכאובים (כאב) קשים ומרים. כל צרותי לא באו לי אלא על-ידי סבלות (טפשות). כמו שאמר סופר משקילי¹⁵ אחר: 'חיי העברים תחלתם הוללות'¹⁶ וסבלות וסופם עזב ויגון¹⁷; תחלתם קומדיה וסופם טרגדיה.

חיי נארגו¹⁸ משגות (טעיות) קטנות עם גדולות.

1. sins of youth; 2. confession; 3. perplexed, wondering; 4. coins; 5. cholera; 6. parchment amulet; 7. commentary; 8. prophesied; 9. articles; 10. present; 11. stage; 12. will be careful; 13. amazing; 14. tortures; 15. enlightened; 16. folly; 17. sadness; 18. weaved; 19. vanity; 20. failed; 21. despaired; 22. finished, perished; 23. benefit; 24. revival; 25. flutter; 26. denier, unbeliever; 27. inflicted; 28. despaired; 29. void; 30. damaging; 31. nonsense; 32. crisis; 33. overseas, big city.

[ספח ב']

חטאות נְעוּרִים¹

ודו² הגדול

של אחד הסוקרים העברים

צ'לקוד בר חשים התורה³מאת משה ליב לילינגבלום⁴

ימי-התורה

אחרי שגירש אבי את אשתו הראשונה ולא נתן לה כתובה, בשביל שלנה בביתו של גברי בלא שומר, נשא אשה שנייה; ולסוף חמש שנים לשיבתו עמה – גודל להם בגם תראשון והיחיד להם, כתוב הספר הזה, באור ליום ב', כיש תשרי תרי"ד לשי"ס, או ביום 10 אוקטובר * (22 לחשבון-חור) * 1843.

אלו היו אבותי וכתבים את ייחוסם ושומרים את הכתב הזה, הייתי יכול להתחרר לפני הקורא היחוס ומוקרי יחסנים בשלשלת-ייחוס ארוכה או קצרה. אמו של אבי הייתה אומרת תמיד, שהיא נכדה לשני רבנים (ואולי גם גאונים) גדולים ועשירים: לר' מרדכי מסיקטון, שעשרה לומדים בטלנים היו יושבים על שולחנו תמיד והיו עוסקים בתורה, ולר' צבי הירש, הרב מאורלה; שבשעה שנשא אבי-אבתי, ר' שבתאי ב"ר מרדכי הנ"ל, את אשתו בת ר' צבי הנ"ל ואמו של אבתי, מדדו להם שני הצדדים נדונה מטבעות-זהב (אדומים) ביארמולקוט * (מין טובע שתחת הכובע העליון); שתוצאת-משפחתה מגדולי-היהוס שבעיר ברוזי; וכי עוד נשאר נצר אחד, הידוע לה, ממשפחה הזו, לא אדם פשוט אלא גאון ועשיר, ושמו ר' יוסף ברכיה (נכד הרב ר' לייב, אחוזן לרבני-הגליל שבקידאן). כן הייתה אמו של אבי מספרת לי ולכל השכנות כמעט בכל יום ויום, ולשיכר אפשר שיש חלק גדול של אמת בדבריה. אביה של אמי היה כוהן לאל עליון, מופלג בתורה וביראת-חטא ולא הוציא משיו דברי-שקר מימיו. הוא היה אמר, שהיה לאביו-אבי כתבי ייחוס עד עזרא הסופר, ונשרף, כנחוג, עלי-די השריפה הגדולה, שהייתה (מתי ז) בויליאמסוולה (שאצל קובנה).

[ייתה איד יהיה – אבי ז, אף-על-פי שהוא גדול בעניות, איננו גדול בתורה; הוא בעל-מלאכה, המתפרנס מיגיע-כפו ונתנה מלי-מוד, שהוא בקי במשנה ובגאונים ומקרב את חבריו בעלי-אומנות שונים לתורה, ויה לו גם טוב בעיר-מולדתו. אין אני צריך לומר, שאבי, החוסר את עצמו לבן-טובים, רחם ומקיר-רבנו וקובע עתים לתורה, ללימוד כסנה ואגדה ככנסיה – שאבי זה הסתדל בכל כוחו, כגם אני, בנו הראשון והאחרון, אהיה גדול בתורה ויראת-חטא. עד כמה עמדה לו זכות אבותי הרבנים והעשירים, שהשתדלותו לעשות אותי לגדול בתורה וביראת-חטא תעלה בידו, – וראה הקורא להלן, ועכשיו אחזור לענייני.]

ביום חמישה-עשר בשבט תרי"ח לקחתי אבי על זרועותיו וישאני לאבי-אמי [שהיה מלמד-תינוקות] [שם, בקדור, החל אבי-אמי ללמדני אליף-בי"ח] [על גליון גדול, הדובק בדבק על לוח-עץ] ממילא מובן, שהמלאך, הוזק מטבעות-כסף-וינחושת מן השמים לתינוקות של בית-רבנו, [לא ביה ולא שיקן גם אחי] [ענכי למדי בשקידה, [לא עברו שלושה חדשים, ואני כבר ידעתי לקרוא היטב בסידורי-התפילות, [באתר התינוקות הרגילים בתפילה].

[בשנה התינוקותי למדו תומז. הקורא יבין ממצמו, שרא-שית-ילמדו היה * סדר זיקרא, אף-על-פי שלא היה בכוון-שכלי להבין כלל את המלות אוהל-מרעד, קרבן, מובח, ועולה, וישל-מיש. אבל אין הקולר הזה תלוי בצוארו של קני, כי מה היה לו לעשות ז אילו היה לומד עמי פרשה אחת – היה מורד בהאליף ועידא שבמלת זיקרא, שהרי לכך נכתבה אליף ועידא באותה מלה לומר לר' זיקרא – אליף ועידא, כלומר: למד עם נצר

יום חמשה-עשר בשבט תרי"ח (1848) לקחתי אבי על זרועותיו ונשא אותי לאביו-אמי שהיה מלמד תינוקות. שם, בקדור, החל (התחיל) אביו-אמי ללמדני אלף-בית. ממילא מובן, שנמלאך. הוזק מטבעות * קסף מן השמים לתינוקות של בית-רבנו (בית-הספר), זרק מטבעות גם ... לא עברו שלושה חדשים, ואני כבר ידעתי לקרא היטב בסידור-התפילות.

צעיר פרשה ויקראת-אחי שידעתי לרובם כל המלת שבאותה פרשה וידעתי שעתה היא מבראדאפער י ושלמים — גאנצאפער יי החל זקני ללמדני פרשת זאתחנף (כלי ספק היתה אז אותה סנה, שקרא בה פרשת זאתחנף).

אבי רצה לזכות אותי וללמדני גמרא בשנת תר"י, הוא הסגן השביעית לימ"ח.י. אבל זקני, שהיה בקי במקרא ובחכמת התורה, לא לימדני גמרא עד שעשאיני בקב בתורה ובנביאים ראשונים כמעט בעל-פה ובקי בכל הפרוש רש"י¹⁰ שעל התורה. בשעה שהיה לוחי ללמד ישעיה שמחתי שמתה גדולה. מעשה שהיה כך היה: בילדותי הייתי מתחטט מעמים הרבה לפני אבותי ולא רציתי לאכול. אבותי לא רצו להרעוב את הבן היחיד שלהם עד שהתחיל דעתו עלי, ובעל-כרחו יסרי שגעונו ויבקש מהם ברמעות שליט, שיתנו לו לאכול, שהרי לא כך עושים לבן יחיד! מה עשו? הן נתנים לי כסף כדי שאוכל, אנוכי שמרתי את הכסף וקיבצתי עשרה רובל כסף קימעה קימעה. חשבתי את עצמי לעשיר, אף-על-פי שלא ידעתי עוד, שמים יבואו ואסבול מחסור לפעמים, וכן עשה רוי"כ יי יהיה בעיני כשלל רב. וממילא מובן, שאבי לא מצא כל חזן בהיות עשרה רוי"כ בדי, וביקש תחבולה להוציא את הכסף מיד בנחת ולא בצער. מה עשה? קנה לי ספר יעשרים וארבע (ישעיה ירמיה, יהזקאל) מדפוס זולצבאך¹¹, שעל השער היו מצוירים האבות: אברהם, בשעה שעקק את יצחק, יצחק בשעה שבידן אה יעקב ועקב בשעה ששכב לרגלי-הסולם שראה בחלומו; ולא עוד אלא שהיו מצוירים שם מלאכים בעלי ראש וכנפיים. אבי הביא לי את הספר הזה ואמר לי, שמחירו עשרה רוי"כ, ואנוכי מירדתי ונתתי לו את כל הוני ורכושי בעד הספר הזה, ולא לחינם גדלה שמתני בשעה שזכיתי ללמד מקרא מדפוס זולצבאך, שמצוירים בו כל האבות ומלאכים ומחירו עשרה רוי"כ. כל הוני ורכושי! אמנם נדי לים ממני מאבדים את כל כשרונותיהם וחייהם הזמניים, ויקרים מכל הון ורכוש, בשביל ספרים, וגם אני איבדתי את חיי בגלל ספרים. ומה יפלא אם נתתי עשרה רוי"כ בעד ספר אחר?]

בשנת תרי"א החל אבי-אמי ללמדני גמרא [ואנוכי הייתי מיס דעתי כלמי חברי, שלא זכו עוד לחיות בני-גמרא] בשנת תרי"ג מתה עלי אמי במחלה החולירע, אף-על-פי שנשאה עליה קמט של קלף¹² שהיו כתובים עליה יי ונות-אתיות, שנודדו מאותיות ייעמד מנחם ויפול ותעצר המבישה יי ומאותיות שם הייח, ובוקלף היה כרוך עשב, הנקרא רוטהע¹³, שנקצר במטבע של זהב אך האסון הזה לא עשה על חיי כל רושם, כי אבי ואבי-אמי לא רצו להיות קרובים שנתרדקו, ואותות-אמי, בחולה בת שש-עשרה שנה, לא רצתה שחשטרד אם חורגת על בנה יחידה של אחותה המתה; ולשיכן נסא אבי, שהיה אז בן ארבעים שנה, את אחות-אמי בחולה תגיל, והטוטה הוה הפקירה חייה למעני, ולא שמה אל לב כי בעד עשרים שנה יהיה אבי וכן ותשיכות והיא תישאר אשה אומללה במירימת¹⁴.

[מורד-לישרי אין לי מה לספר בייחוד. החינוך, שנחתנו בו מ. א. גינצבורג יי ושתיאר אותו בפרטות בספרו חיקר איבעור¹⁵, הוא החינוך שמתחנכים בו רוב לידי-המחזן שגולדתי בו, הוא זה. הוא החינוך, שקיבלתי גם אני. למדתי גמרא, תוספות [בשנת תרי"ג] החילוחי לסדר לי את הוף גמרא בעצמי, בסרם אלמדו לפני המורה, ובשנת תרי"ד הייתי מבין מעצמי איזה מהרשי"א יי [הלאיתי לפעמים] את מורי ראש-הישיבה [קושיות. והרי ראו, שמעו ושמו, וידעו קבני-העיר, יבואו עלי, שאהיה גדול בישראל.

] אין אני צריך לומר, שמלבד לימוד הגמרא לא למדתי כלום, וזלתי כללי-ועיקה שלימדני אבי-אמי, שהיה בקי בחכמת-התקודק, שלמד אותה מפי החכם המפורסם בן-יעקב יי, בעל 'המכתבים' יי. עדי מולדתי, אף-על-פי שראי ממקד מכפר ומספא מכר יי, מכלי-מטע

בשנת תרי"א (1851) החל אבי-אמי ללמדני גמרא. בשנת תרי"ג (1853) מתה עלי אמי במחלת החולירע⁵. אף-על-פי ששקעה עליה קמיע של קלף⁶. באותה שנה התחלתי ללמד לי את סדר גמרא בעצמי. כטרם (לפני) אלקדתי לפני המורה. ובשנת תרי"ד (1854) הייתי מבין בעצמי איזה מהרשי"א (פרוש' לתלמוד). ושאלתי את מורי, ראש-הישיבה, קשיות (שאלות). והרי ראו, שמענו ושמחנו. ובגרי-עירי נבאו⁷ עלי, שאהיה גדול בישראל.

☆

כעין הקדמה אל הקורא

שד"ל¹⁰ כתב באחד ממאמריו ביהמנדי¹¹ (כמדומה לי, בראשית תולדותיו), כי טובה ביוגרפיה מסיפור-רומאן, שהרי האחרון אינו אלא פרי-דמיונו של המחבר, מה שאין כן הראשונה, שהיא מספרת מעשים אמתיים, הנקרו ויאתיו בעולם-העשייה. אף-על-פי שאי אפשר לי להסכים עמו בדבר זה בהחלט, שהרבה ביוגרפיות קראתי, ובתוכן גם ביוגרפיה של שד"ל עצמו¹², ולא מצאתי בהן מאומה: לא אידיאות ולא תורת-הניסיון, ולעומתן קראתי גם סיפורי-רומאנים, שהאירו עיני בדברים רבים, — מכל מקום יש חלק גדול של אמת בדבריו אלה. ביוגרפיה, המצגת לפנינו מעשי איש פרטי, מפעליו ומשוגותיו, דעתו הפנימית וסיסחו, בואו עד המספר (קריזיס) ותורת-הניסיון, סקנה במכאובים רבים ועצומים, וכל זה תברר לנו דבר דבר בסיבתו וברשמו, שעשה בשעתו על העצם הנרשם (טובייט). — יכולה היא להביא לסעמים תועלת לאיזה קוראים כסיפור-רומאן טוב.

שני מיני ביוגרפיות הן: ביוגרפיה, שאדם מספר על פלוני, ואוטוביוגרפיה, שאדם מספר על עצמו. הראשונה על-ס' רוב אינה נכתבת אלא כשביל זכותו של העצם הנרשם, להודיע להפובליקום¹³ שלונוי החכם או בעל-המעשה, האהוב לה, כך וכך היו קורותי. הקורות בפני עצמן יכולות הן שתהיינה פשוטות מאוד, וכל חשיבותן אינה אלא בשביל האדם, שהן מתייחסות לו; לפיכך צריכה ביוגרפיה כזו שתהא מספרת קורות איש נרדע בעו"לם על-ידי מעשיו או על-ידי חמתו, שבעבורם הוא אהוב להפובלי-קום, הרוצה לדעת קורות-האהובה ומה הגיע אליו בימיהיו; האח-רונה אינה נכתבת אלא בשביל הקורות הבאות בה, שהן עצמן יש איוו תועלת בפרטומן, ולא בשביל האדם בעל הקורות ההן; ואחת היא להפובליקום, אם אותו אדם הוא פלוני המפורסם או איש אחר, שלא האדם הוא העיקר בביוגרפיה כזו אלא המעשה. ממין הראשון יש אתנו בשפתנו הרבה ביוגרפיות וממין השני לא נודעו לי אלא שתיים: תולדות שד"ל וספר 'אביעזר' למ. א. גינצבורג. תולדות

שד"ל ריקות כשבע השבילים, שראה טרעה בחלומו, ושד"ל בעצמו לא כתבן אלא נוכח עצמו, על-ידי שהיה מפורסם כבר בין בני-ישראל ואהב לרבים מן הקוראים, ואילו באמרו אותן הדברים על איש שאינו ידוע בעולם — לא היתה לאותן התולדות. שנים חשיבות כלל. והספר 'אביעזר' נכתב באמת למען הקורות עצמן. לא גינצבורג היה היתר הנאמן, שעליו תלוי כל כבוד הקורות אותו, אלא הקורות עצמן היו ראיות שהכתבנה על ספר, להודיע דרך-חינוכם של בני-עמם בארצנו. אך הספר 'אביעזר' לא הודיע לנו אלא קורות שנות הילדות והבחורות של העצם הנרשם, אבל לא הראה לנו אחרית אותו העצם הנרשם, וגם-התפתחותו ובואו בעו"לם-המעשה, שהמראות האלה יכולות הן, לדעתי, להביא איוו תועלת לאיזה בני-הגעורים בארץ-מולדתי. את החסרון הזה חסך אנוכי להשלים במאמרי זה, שאני כותב אותו להודיע קורותי משנות-ילדותי עד גמר התפתחותי.

אנוכי, אף-על-פי ששמי נודע לקוראי שלושה או ארבעה מכתבי-עתים, מכל-מקום אינני חכם מפורסם וכל-שכן שאינני בעל-מעשה. אדם ששזו אני, [אינני אלא] כותב עברתי, בעל מאמרים שונים [במכתבי-העתים] ומבחר איזה ספרים. [עצמותי אין לה כל חשיבות, אבל קורותי יכולות להורות איוו תורת-הניסיון לאלה שאינם בקי-אים, אף-על-פי שאין קורותי מתובללין בבלאות ובמעשים היצאים מן הכלל.] חיי מצויים כעין דרשמה עברית¹⁴ להניג ועליתי על הבמה ושיחקתי אותה לעיני-הקוראים, והתניג¹⁵ ושחקו עלי, [גיעו לי ראשונהוהו מעשות כמיני, והייתי אנוכי להם לצלם בלדתו...]

אדם פשוט אני, כותב עברי. בעל מאמרים שונים ומחקר איזה ספרים. חיי מצוי-ים¹⁰ כעין (קמו) דרמה עברית. הניג ועליתי על הקמה¹¹ ושיחקתי אותה לעיני-הקוראים. והם ישחקו עלי. [תתור¹² מעשות קמוני.]

[96]

אמרתו: יעזב דראמה עברית מפני שאין בהי אַפְקִיטִים ומקרים מסליאנים אצל יש בהם צרות ועינויים, הסמונים בחודרי לבי, ומכאן כים קשים ומתמרים מכל חברי, כדרך דראמה עברית, שאין בה אַפְקִיטִים אלא צורה; ומפני שכל צרותי לא באו לי (על-ידי תאוות וחגביות היצי הרע, כבדראמה צרפתי) אלא על-ידי סכולות שהעלה חלודה, שהיא יסוד הדראמה העברית; וְכֵמו שאמר סופר משכיל אחד: 'חזוי העברים תחילתם הוללות וסכולות וסוסם עצב ויגו' (תחילתם קומריה וסוסם טראגדיה) (הכרמל) שנה שביעית, נומ. 31) חזוי נארגו מסגנות קטנות עם גדולות, שגנות אבותי וסגנות עצמי, חלומות של הבל, שחלמתי אני על עצמי, שחלמתי על אחרים ושלחמו אחרים על (תחתון הן) שהשתרגו עליו על צווארי והכסלו כחיי... חזוי היום בן תשע ועשרים שנה ותודש ימית וכבר קפצה עלי וקנה; וכבר נאסתי מקיים שיש בהם חיים; וכבר כלו בדמעות עיני ללא הועיל לי; וכבר יבש מקורי דמעותי... אך אבת-עצמי תובעת ממני, שלא אונח שיהיו דמעותי ויאזרו לכווא; ואם לא הביאו לי כל תועלת, הלא יכולים הם להביא תועלת לאחרים. זוהי הסיבה, שאני כותב את תולדות-חיי.

— ומי אתה? ומה כמך? ישאלני הקורא.
 אדם חי אני! אין אני לא איוב, שלא היה ולא נברא, ולא מן המתים שהחיה יחוסאל, שאינם אלא מל, אבל אני מן מתי-עולם כל התלמוד הבבלי, שהחייתה הספרות העברית, ספרות, שהיא עצמה מתה! ואין כוחה כלל של החייה שלה! להחיות את המת, אלא להביא בו כלי חיותו ולהנחיתו שפרסר בין החיים והמתות כל ימיו. ולמדתי ססנה ופרש אני מאמין אדוק, שנהפך למכתש בכל דמיון נעים ובכל תקווה מסעשת, שנתחלוננו אבותי; נגבר לא יצאח ואומלל אני, עני ומדוכא בייסורין אני ונאוש מכל טוב... (רמשי — אך מה לי כל רשמי? כבר אמרת, שלא השם הוא העיקר בבינוראסה כו, אלא המעשים שקרו, וגם לה, הקורא, וגם לי לא ידווח כלל בדעתך את שמי.)

ארבע תקופות עברו עלי: ימי-התווה, הם ימי שבתאי בעיר-מולדתי; לבשה סתייה וחמר המוכן לקבל כל צורה; ימי-התנוער

[97]

וראשית-העבר, (משעשע שבאתי לעיר מרסלוב, עיר-מגוריי חותני, ושל מילאני כרסי בכל הדברים המיוקס לאדם, ומחוי — בתבלים גוראים, (עולמי חשך בעוד כל כך, עד שהחשיכה האיומה החיא חלה לתמוטוט-מורב-כבדה) ימי-האקסורטות, בשעה שה אפניתי משפצתי את האמת, בלחמתי כעדה כדון קישוט) שנלחם עם ריחיים של רות, ושמתחי בחלקי, שלא היה חלק כלל לריחיים המשבר-והייראש, בשעה שבאתי למדינת-הים ועיני ראו עולם חדש. שלא ראיתי כמותו מעודי, לא בתקין ולא בחלום. את תקופת ימי-התווה כבר הצנני למניח בתמונתם ומגואלה, ועתה אצני למניח שאר התקופות, שעברו עלי; סיבת הקורות שבהן; השגנות הגודי לוח עם הקטנות, שהביאו לי דמונות וחלומות, דמעות וצרות; לבב; והתפתחות, שאינה התפתחות כלל, אלא חילופי שווא הבלב, או יצי-אות מרעה לא רעה. ואם עוד ימך אתך י, אם עוד לא עבר כל סער-צמיחתך וקניין-השכלתך — ונותרה מלכת בדרך השוממה, שחלמתי בה אני בכל-ידעת ובעיניים עצומות.

אין גמתי אַפְקִיטִים ומקרים מסליאנים¹³. אָגַל יש בקם צרות וענויים¹⁴, השמונים (נבויים) בְּחֹדְרֵי לְבִי, ומכאובים (כאב) קשים ומרים. כל צרותי לא באו לי אלא על-ידי סכולות (טפשות). כמו שאמר סופר משכיל¹⁵ אחר: 'חזוי העברים תחילתם הוללות¹⁶ וסכולות וסוסם עצב ויגו'¹⁷; תחילתם קומריה וסוסם טראגדיה.

חיי נארגו¹⁸ משגנות (פעיות) קטנות עם גדולות. שגנות אבותי ושגנות-עצמי, חלומות של הכל¹⁹. שחלמתי אני על עצמי, שחלמתי על אחרים ושחלמו אחרים עלי. והם שעלו על צווארי והקשילו²⁰ את כחי...

הגוי היום בן תשע ועשרים שנה וחדש ימים. וכבר קפצה עלי וקנה. וכבר נאסתי²¹ מקיים. וכבר כלו²² בדמעות עיני. ואם לא הביאו לי כל תועלת²³, הלא יכולות הן להביא תועלת לאחרים. זוהי הסיבה, שאני כותב את תולדות-חיי.

★

מי אתה? ומה שמך? ישאלני הקורא.
 אדם חי אני. מן מתי (אנשי) עולם של התלמוד הבבלי, שהחייתה הספרות העברית, ספרות שהיא עצמה מתה. ואין כוחה להחיות את המת, אלא להביא בו קצין חיותה²⁴ ולהשאירו שפירפר²⁵ בין החיים והמתות כל ימיו.

תלמודי ששנה (למד) ופרש (עוב) אני. מאמין אדוק שנהפך למכתש²⁶ בכל. גבר לא יצאח ואומלל (מקסן) אני. עני ומדוכא בייסורים²⁷. ונאוש²⁸ מקל טוב...

ארבע תקופות (ומנים) עברו עלי: ימי-התווה²⁹, ימי שבתאי בעיר-מולדתי; ימי-התנוער; וראשית-העבר, בקם מלאותי את קרסי (בעני) בקל הדברים המיוקס³⁰ לאדם — ומחוי בתבלים³¹ גוראים; ימי-האקסורטות, בשעה שהאמנתי משפצתי את האמת, ונלחמתי בעדה כדון קישוט; ימי-המשבר³² והייראש, בשעה שקאתי למדינת-הים³³ ועיני ראו עולם חדש... (אֶפְקִיטִים)

1. sins of youth; 2. confession; 3. perplexed, wondering; 4. coins; 5. cholera; 6. parchment amulet; 7. commentary; 8. prophesied; 9. articles; 10. present; 11. stage; 12. will be careful; 13. amazing; 14. tortures; 15. enlightened; 16. folly; 17. sadness; 18. weaved; 19. vanity; 20. failed; 21. despaired; 22. finished, perished; 23. inflicted; 24. revival; 25. flutter; 26. denier, unbeliever; 27. crisis; 28. despaired; 29. void; 30. damaging; 31. nonsense; 32. crisis; 33. overseas, big city.